

**ТРАНСКОРДОННЕ СПІВРОБІТНИЦТВО
МІЖ ЗАКАРПАТСЬКОЮ ОБЛАСТЮ ТА
ПРИКОРДОННИМИ РЕГІОНАМИ СЛОВАЦЬКОЇ
РЕСПУБЛІКИ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ У ЄВРОПІ**

У статті дається характеристика транскордонного співробітництва між Закарпатською областю та прикордонними регіонами Словачької Республіки, вказуються сфери співпраці та концептуальні документи щодо розвитку цього співробітництва, а також вказується на роль і місце органів виконавчої влади та місцевого самоврядування у розвитку міжрегіонального співробітництва.

Ключові слова: інтеграція, міжрегіональне співробітництво, транскордонне співробітництво.

За сучасних умов розвитку інтеграційних процесів в Європі для Закарпаття великого значення набуває діяльність у сфері транскордонного та міжрегіонального співробітництва. Таке співробітництво – це дієвий засіб об'єднувати зусилля для вирішення спільних проблем транскордонного регіону.

Транскордонне співробітництво виступає складовою частиною сучасної концепції європейської інтеграції; його економічні, інституційні та міжнародно-правові засади в ЄС є найбільш вдалими й опрацьованими як теоретично, так і практично. Внаслідок цього досвід ЄС має велике значення для інших держав, у тому числі й для України.

Транскордонне співробітництво розглядається обласною владою як невід'ємна складова Стратегії розвитку Закарпатської області до 2015 року, як одна із

локальних малих форм інтеграції України в Європейський Союз.

Загальна протяжність державного кордону в межах Закарпатської області становить 467,2 км, з яких на українсько-польську частку державного кордону припадає 32,6 км, на українсько-словацьку – 97,6 км, на українсько-угорську – 133,1 км і на українсько-румунську – 203,9 км. На сьогодні налічується 17 фактично діючих пунктів пропуску.

Після масштабного розширення ЄС його зовнішні кордони зазнали істотних змін. У східному напрямі розширення Європейського Союзу його кордони співпали з існуючими кордонами західноєвропейських країн: Угорщини, Словаччини, Польщі, Румунії, Болгарії, Литви, Латвії, Естонії та східноєвропейських країн: України, Білорусі, Росії.

Протяжність нового східного сухопутного кордону ЄС становить близько 3000 км, в тому числі з Україною – 1364 км, впродовж яких здійснюється транскордонне співробітництво. Доля кордону Закарпатської області становить 15 % від загальної протяжності східного сухопутного кордону ЄС та 34,3 % припадає на кордон всієї України з ЄС.

Область, яка є унікальною щодо зовнішніх кордонів з ЄС, повинна стати пілотною, своєрідною лабораторією для використання нових форм транскордонного співробітництва, спільного підприємництва, культурних та наукових обмінів, молодіжних контактів, що на практиці сприятиме економічному розвитку, вирівнюванню соціальних стандартів по обидва боки кордону [8; с.112].

Для нас статус прикордонної області – це можливість енергійно вести вивчення європейського досвіду регіонального управління, місцевого самоуправління, побудови громадянського суспільства.

Концептуальним документом розвитку транскордонного співробітництва є „Стратегія розвитку прикордонних територій України, Угорщини, Польщі,

Словаччини та Румунії „Карпати 2004-2011 рр.“, яка об'єднала зусилля прикордонних регіонів п'яти країн – членів ЄС та України з метою спільного вирішення транскордонних проблем.

Для розвитку транскордонного співробітництва між Закарпатською областю та прикордонними регіонами Словацької Республіки здійснено наступні кроки:

15 березня 2005 року в м. Ужгороді була підписана Угода про співробітництво між Закарпатською областю та Пряшівським самоврядним краєм.

24 жовтня 2006 року в м. Кошице була підписана Угода про торговельно-економічне, науково-технічне та культурне співробітництво між Закарпатською областю та Кошицьким самоврядним краєм.

Згідно з діючими угодами щорічно підписуються Програми спільних дій про співпрацю між регіонами, у яких визначено конкретні заходи щодо співробітництва у сферах економіки, освіти, науки і культури, а по закінченні терміну дії підбиваються підсумки їх виконання. Під час проведення щорічного українсько-словацького Дня добросусідства 15 травня 2010 року підписано „Виконавчий протокол №3 до Меморандуму про співпрацю між Кошицьким самоврядним краєм та Закарпатською обласною радою на період травень 2010 – травень 2011”.

Також підписано аналогічну Програму спільних дій і з Пряшівським самоврядним краєм на період 2010-2011 рр.

Співпраця зосереджена у сферах економіки і регіонального розвитку, спільної координації підготовки і реалізації проектів в рамках Програми прикордонного співробітництва „Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія” Європейського інструмента сусідства та партнерства (ENPI CBC 2007-2013), спільної презентації регіонів на виставках і ярмарках, в галузях культури, освіти і соціальних служб. Також задекларовано спільний

інтерес щодо підтримки розвитку національних меншин, розвитку малого і середнього підприємництва, інвестиційної діяльності, ринку праці і зайнятості, підтримки розвитку співпраці на рівні органів місцевого самоврядування [4;с.118-121].

Представники управлінь культури з обох регіонів з метою досягнення результатів співпраці у даній галузі і підтримки розвитку співпраці на рівні закладів культури і органів національних меншин розробили План співпраці у галузі культури.

У рамках підтримки розвитку національних меншин на території регіонів досягнуто спільної згоди щодо створення Центру словацької культури в Ужгороді і Центру української культури у Пряшеві. Пряшівський самоврядний край з цією метою надасть будівлю Шарішського освітнього центру в Пряшеві, а Закарпатська область – приміщення школи № 4 у м.Ужгород.

Активно проводиться робота з обміну досвідом у сфері сільського зеленого туризму між прикордонними областями Словаччини, Угорщини, Польщі та Румунії.

Відповідно до Програми спільних дій про співпрацю між Закарпатською областю та Пряшівським самоврядним краєм, яку було підписано на період 2009-2010 років, виконано такі заходи:

- проведено спільну зустріч з питань підготовки проектів у рамках Програми прикордонного співробітництва „Україна – Угорщина – Словаччина – Румунія” Європейського інструмента сусідства та партнерства (ENPI CBC 2007-2013);
- надано допомогу Пряшівському самоврядному краю в пропаганді програми для місцевого самоврядування та інституцій Закарпатської області;
- проведено міжнародні конференції: „Партнерство в рамках словацько-українського співробітництва: співробітництво органів влади та місцевого

самоврядування” (м. Кошице), „Українсько-словацькі відносини в контексті Східного партнерства: можливості та перспективи” (м. Ужгород), „Підприємництво в Східній Словаччині та на Україні (Закарпаття)” (м. Пряшів), а також за сприяння Регіонального філіалу Національного Інституту стратегічних досліджень в м. Ужгороді проведено п’ятиденний семінар-навчання у м. Пряшів Словацької Республіки, присвячений розгляду питань євроінтеграційного досвіду цієї країни.

Важливим фактором розвитку транскордонного співробітництва між Україною та Словацькою Республікою є залучення фінансових ресурсів ЄС для цільового використання в існуючих програмах, зокрема, у рамках Програми Сусідства „Україна – Угорщина – Словаччина - Румунія”. Згідно з Індикативною програмою, 2007-2013 роки визначені бюджетними роками впровадження Програм Сусідства. Бюджет зазначеної програми становить 68,6 млн.євро. Можна навести низку прикладів успішних проектів Програми Сусідства від Закарпатської області. Серед них:

- Проект словацько-української транскордонної співпраці у сфері туризму (неприбуткова організація „Панонія”).
- Комплексне дослідження можливостей використання біомаси угорсько-словацько-українського прикордонного регіону (Агентство регіонального розвитку і прикордонного співробітництва „Закарпаття”).
- Проект сприяння підприємництву уздовж словацько-українського кордону (Асоціація розвитку малого і середнього бізнесу та інновацій „Ужгород – XXI вік”).

На сьогодні у Закарпатській області реалізуються такі спільні проекти: „Розвиток Берегівської транскордонної польдерної системи в басейні річки „Тиса”, „Чиста вода”; „Транскордонні можливості розвитку транспортної логістики”.

У 2010 році відбулася низка зустрічей в рамках програми сусідства, зокрема, засідання моніторингового та наглядового комітетів Програми Сусідства „Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія” 2007-2013.

Проведено конкурс на подання заявок у рамках Програми Сусідства „Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія” 2007-2013 і завершено формальну оцінку проектів технічної допомоги, поданих на конкурс українськими аплікантами. Після проведення другого етапу, а саме експертної оцінки, переможцями визнано 13 проектів від області, які фінансуватимуться Європейською Комісією [3; с.87].

Європейською Комісією у рамках програми сусідства „Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія” 2007-2013 розглянуто проекти щодо реконструкції пунктів пропуску на українсько-словацькому, українсько-угорському, українсько-румунському кордонах та виділено 20,4 млн. євро.

Враховуючи традиційні зовнішньоекономічні, культурні, етнічні зв'язки Закарпаття і Словаччини, а також спільний кордон протяжністю 97,6 км, співпраця з цією країною в економічному напрямі завжди була перспективною для закарпатських підприємців.

Згідно з даними головного управління статистики за **1994 – I півріччя 2010 років** в Закарпатську область залучено **344,6 млн. дол. США** прямих іноземних інвестицій (це 13 місце серед областей України), що становить **277,6 дол. США** у розрахунку на одну особу (14 місце серед регіонів України) [6; с.95].

За **I півріччя 2010 року** в економіку області вкладено **8,2 млн. дол. США** прямих іноземних інвестицій, що на 0,4 млн. дол. США, або на 5,1 % більше, ніж у аналогічному періоді 2009 року. У структурі прямих іноземних інвестицій близько 22,0 % – внески у формі рухомого і нерухомого майна, 78,0 % – грошові внески.

Кількість підприємств з іноземними інвестиціями – **822**.

Географія інвестиційного капіталу охоплює **49 країн світу**.

Найбільші обсяги прямих іноземних інвестицій надійшли з:

- Японії – 46,4 млн. дол. США (13,3 % загального обсягу);
- Сполучених Штатів Америки – 45,6 млн. дол. США (13,2 %);
- Німеччини – 35,6 млн. дол. США (10,3 %);
- Угорщини – 32,0 млн. дол. США (9,3 %);
- Польщі – 32,1 млн. дол. США (9,3 %);
- Австрії – 31,3 млн. дол. США (9,1 %);
- Нідерландів – 22,6 млн. дол. США (6,6 %);
- Італії – 16,1 млн. дол. США (4,7 %);
- Словаччини – 10,4 млн. дол. США (2,9 %);
- Швейцарії – 9,7 млн. дол. США (2,8 %).

За обсягами **прямих іноземних інвестицій**, що надійшли в економіку Закарпаття, Словаччина посідає **дев'яте місце** після Японії, США, Німеччини, Угорщини, Польщі, Австрії, Нідерландів, Італії.

На сьогодні в області нараховується **118 підприємств** з інвестиціями словацького походження. Загальна сума інвестицій, що надійшли із Словаччини за весь період інвестиційної діяльності, становить **10,4 млн. дол. США** (2,9 % від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, залучених за весь період діяльності).

Найбільш привабливими для словацьких інвесторів є міста Ужгород, Мукачево, Ужгородський та Мукачівський райони.

За **видами** економічної діяльності словацькі інвестиції спрямовані наступним чином:

- **промисловість** – **68,0 %** від загального обсягу прямих іноземних інвестицій, що надійшли в область, з них:
 - ✓ в переробну промисловість – 68,2 %;
 - ✓ в добувну промисловість – 1,7 %;
 - ✓ легку промисловість – 7,2 %;

- ✓ оброблення деревини та виробництво виробів з деревини – 25,3 %;
- ✓ виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів – 11,7 %;
- ✓ виробництво машин та устаткування – 8,6 %;
- ✓ металургійне виробництво – 11,6 %;
- торгівля – 10,8 %;
- будівництво – 5,0 %;
- сільське господарство, мисливство та лісове господарство – 1,5 %;
- діяльність готелів та ресторанів – 1,0 %;
- діяльність транспорту та зв'язку – 12,3 %;
- охорона здоров'я та надання соціальної допомоги – 0,9 %.

Географія походження словацьких інвестицій досить широка: міста Міхаловце, Кошице, Вранов, Братислава, Требішов, Мартін, Пряшів, Трнава.

В інвестиційній діяльності області Словаччина найбільш характерно представлена такими підприємствами, як: ТОВ “Фем-Інвест”, ТОВ “Каслекс”, ТОВ “Самвер”, ТОВ “Готель Ужгород”, ТОВ “Цемм-Тгоме-Україна”, ТОВ “Росс-Україна”.

Якщо вдатися до аналізу стану справ у сфері зовнішньої торгівлі, то за перше півріччя 2010 року зовнішньоторговельний оборот області зі Словаччиною становив 37,4 млн. дол. США і зменшився, порівняно з відповідним періодом 2009 року на 19,6 % або на 9,1 млн. дол. США. Частка країни у загальному обсязі зовнішньої торгівлі області становить 10,3 %

Обсяг експорту за січень – червень 2010 року становив 29,4 млн. дол. США, що на 7,1 % менше аналогічного показника 2009 року. Питома вага Словаччини у загальному обсязі експорту області становила 6,1 %.

Основними статтями експорту області в Словаччину у січні – червні 2010 року були:

- ✓ електричні машини і устаткування – 55,4 %

- загального експорту в цю країну;
- ✓ одяг текстильний, трикотажний – 19,4 %;
- ✓ деревина і вироби з деревини – 12,2 %.

Обсяг імпорту за **перше півріччя 2010 року** становив 8,0 млн. дол. США і також зменшився, порівняно з відповідним періодом минулого року на 46,4 %. Питома вага Словаччини у загальному обсязі імпорту області становила 1,4 %.

В **імпортних поставках** зі Словаччини у січні-червні переважали наступні види товарів:

- ✓ електричні і механічні машини та устаткування – 26,5 % імпорту з цієї країни;
- ✓ сіль, сірка, штукатурні матеріали і цемент – 10,2 %;
- ✓ деревина і вироби з деревини – 9,3 %;
- ✓ полімерні матеріали, пластмаси – 7,5 %;
- ✓ бавовна (тканини) – 7,4 %;
- ✓ транспортні засоби – 4,4 %.

Позитивне сальдо зовнішньоторговельного балансу зі Словаччиною за **січень-червень 2010 року** становило 21,4 млн. дол. США.

Значна увага органами виконавчої влади та місцевого самоврядування у напрямі розвитку міжрегіонального співробітництва приділяється розвитку прикордонної та митної інфраструктури, відкриттю нових та реконструкції діючих пунктів пропуску, вдосконаленню режиму їх роботи та доведенню до відповідних вимог міжнародних стандартів.

На українсько-словацькому кордоні функціонує 5 пунктів пропуску: „Ужгород – Вишне Немецьке“, „Ужгород – аеропорт“, „Малий Березний – Убля“, „Павлове – Матьовце“, „Малі Селменці – Велке Слемецце“.

Завдяки зусиллям облдержадміністрації завершено першу чергу реконструкції вантажного терміналу міжнародного пункту пропуску „Ужгород-Вишне Немецьке“, передбачено реконструкцію пунктів пропуску „Малий Березний“, „Малі Селменці“.

Прагнучи розвивати добросусідські відносини між Україною та Словацькою Республікою, маючи намір підтримувати та розширювати співробітництво в галузі транспорту та бажаючи сприяти налагодженню торговельних і економічних відносин, країни підписали міжурядову Угоду про будівництво нового автодорожнього пункту пропуску „Соломоново-Чіерна над Тисов“. Пункт пропуску внесений до Державної програми розбудови кордонів зі строком введення в експлуатацію у 2012 році [7; с. 17].

Також проводиться спільна робота щодо відкриття нового пункту пропуску „Уліч – Забродь“.

Ці питання потребують якнайшвидшого вирішення, оскільки вони є важливими в контексті проведення чемпіонату Європи з футболу «Євро-2012». Хоча в Закарпатті і не проводитимуться змагання, але через нашу територію проїдуть сотні тисяч туристів із південної і середньої частини Західної Європи. Тому, щоб прийняти і пропустити таку кількість подорожуючих, необхідно розвивати прикордонну інфраструктуру, відкриваючи нові пункти пропуску [2; с.13-14].

У зв'язку з вищенаведеним, обласною державною адміністрацією подано до Кабінету Міністрів України пропозиції щодо внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 13 червня 2007 року №831 „Про затвердження Державної цільової програми „Облаштування та реконструкція державного кордону“ на період до 2015 року” шляхом:

- перенесення строків здачі в експлуатацію до 2011 року пунктів пропуску „Соломоново-Чіерна над Тисов“, „Малі Селменці – Велке Слеменце“ , „Малий Березний – Убля“;

- включення до програми будівництва та реконструкції пункту пропуску „Уліч – Забродь“.

Важливим і дієвим інструментом транскордонного співробітництва є проведення на постійній основі засідань українсько-словацької Міжурядової комісії з

питань транскордонного співробітництва. Зазначена комісія була створена на підставі угоди між Кабінетом Міністрів України і Урядом Словацької Республіки про транскордонне співробітництво. З 2003 року було проведено 7 засідань цієї комісії, у ході проведення яких здійснюється аналіз стану співробітництва між прикордонними регіонами України і Словацької Республіки, обговорюються питання щодо подальшого розвитку транскордонного співробітництва між сусідніми регіонами України та Словаччини, нагальні проблеми двостороннього транскордонного співробітництва, а також підбиваються підсумки виконання домовленостей, які були досягнуті у ході проведення минулих засідань комісії.

На черговому VIII засіданні українсько-словацької Міжурядової комісії з питань транскордонного співробітництва планується розглянути:

- пропозиції щодо відкриття пунктів пропуску „Соломоново-Чієрна над Тисов” та „Уліч – Забродь”;
- інформацію про співробітництво України та Словацької Республіки у сфері культури;
- досвід транскордонного співробітництва територіальних громад України та Словацької Республіки, перспективи його розвитку (співробітництво міст Стара Любовна (СР) та Сваляви (Україна), співробітництво селищ Забродь (Україна) та Уліч (СР);
- інформацію щодо стану реалізації угоди між Україною та Словацькою Республікою про правила місцевого прикордонного руху тощо.

Підсумки нашої співпраці вагомі в різних галузях. Але ще більш вагомими вбачаються перспективи українсько-словацьких відносин. Наше спільне минуле і добросусідське сьогодення дозволяють стверджувати, що де б у геополітичному плані не знаходились наші держави – по різні боки європейського кордону чи разом в об'єднаній Європі – ми завжди будемо добрими сусідами.

Список використаних джерел

1. Абетка української політики: Довідник. Вип.5 / Авт.-упоряд. Томенко М. (кер.кол.), Бадешко Л., Гребельник В.та інші. – К.: Смолоскип, 2002. – 368 с.
2. Беленький П.Ю., Мікула Н.А. Методологічні аспекти міжрегіонального та транскордонного співробітництва // Зовнішньоекономічний кур'єр . – 2001. – № 1-2. – Львів: ТПП. – 57 с.
3. Бураковський І. Україна та європейські інтеграційні процеси: вироблення національної стратегії. // Проблеми лібералізації зовнішньої торгівлі України в контексті європейської інтеграції. Міжнародний науковий симпозіум: тези виступів. 16-17 травня 1996/ відп.ред. В.С.Будкін.-К.:ІСЕМВ НАН України. – 1996. – 133 с.
4. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів, 2000. – 310 с.
5. Мікула Н. Основні методичні підходи до оцінки діяльності єврорегіонів. // Проблеми розвитку зовнішньоекономічних зв'язків і залучення іноземних інвестицій: регіональний аспект /зб. наук. праць. Донецьк: ДонНУ, 2003. – 788 с.
6. Скибінський С., Мокій А. Транскордонне співробітництво: необхідність, переваги та можливі проблеми // Проблеми транскордонного співробітництва. – Львів: ІРД НАНУ, 1995. – 112 с.
7. Транскордонне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України / за заг. ред. к.е.н. В. Борщевського. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень – Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м.Львів, 2008. –180 с.

V. Goblyk. VI. Goblyk Cross-border cooperation between Trans-carpathian region and bordering regions of the Slovak Republic under integration process in Europe.

The article describes the cross-border cooperation between Transcarpathian region and bordering regions of the Slovak Republic, defines areas of cooperation and conceptual development of documents of this cooperation, and also indicates the role and place of the executive authorities and local governments in the process of developing interregional cooperation.

Keywords: *integration, interregional cooperation, cross-border cooperation.*

В.Гоблик. Вл.Гоблик. Трансграничное сотрудничество между Закарпатской областью и приграничными регионами Словацкой Республики в условиях интеграционных процессов в Европе.

В статье даётся характеристика трансграничного сотрудничества между Закарпатской областью и приграничными регионами Словацкой Республики, указываются сферы сотрудничества и концептуальные документы развития сотрудничества, а также раскрываются роль и место органов исполнительной власти и местного самоуправления в развитии межрегионального сотрудничества.

Ключевые слова: *интеграция, межрегиональное сотрудничество, трансграничное сотрудничество.*